

IV.

SLANGERUP KALDS INDTÆGTER

i Begyndelsen af 17de Aarhundrede.

Af Albert Fabritius.

Oplysningerne om de danske Præsters Indtægtsforhold i ældre Tid er saare spredte og mangelfulde, og det maa derfor antages at kunne paaregne nogen Interesse at meddele nedenstaaende Ansøgning fra Mag. *Søren Poulsen Judichær (Gottlænder)* (1599—1668), der var Sognepræst i Slangerup fra 1637 til sin Død¹. Samtidig med at den bekendte Forkæmper for det gode danske Sprog heri bringer værdifulde Oplysninger paa Grundlag af nu tabte Regnskabsbøger om Kaldets Indtægter i 1614 — det sidste Aar Mag. *Christen Rasmussen Fabricius* (1565—1615) betjente sit Embede som Sognepræst i Slangerup, hvor han havde været fra 1595 — og 1641, giver han tillige herved et talende Billede af Slangerup Købstads katastrofale Tilbagegang i dette kvarte Aarhundrede.

Ansøgningen, som er udateret, men maa være skrevet i Begyndelsen af Oktober 1641, findes i Indkomne Breve til Danske Kancelli, 1641, før 13. Okt., i Rigsarkivet; den har følgende Ordlyd:

¹) Dansk Biografisk Leksikon, 2. Udg. XII, 1937, S. 83—85.

Gudtz naade och vellsignellse.

Stormectigste och høygbaarniste Konning, alldernaa-digste Herre. Jeg fattige mand, E. K. Maj: allderunderdanigste undersaatte, nødis thill med denne min supplicati[on] allderunderdanigst att andrage hoß E. Kong: Maj:, huorledis voris by Slangerup [aar]ligen megett forringis, i dett de meste och beste ere fra byen, for nærings ring[heds] skyld hoß oß thill andre stæder henflytte, saa att dend største deel aff husen[e] staa ledige; de andre ere bleffne och bliffve dagligen (saa vell som i Ann[exet] Vgellse) saa forarmede, att jeg ickun en ringe thing imod mine formend att rægne bekommer, baade huad ordinarie løn saa och accidentia sig belanger.

I. Huad sig ordinarie løn belanger, da bekommer jeg ickun hartt ad hellft[en] saa megett, som mine formend bekommet haffve, som er att see aff deris [thiend?]-bøger, besynderlige M. *Christens*, som jeg haffr. Thi somme stæder bliffr mange [marker?] liggendis wdyrkede, somme stæder ilde dyrkede for korns, bæsters, folckis och lo[...] mangells skyld. 2. Huad sig accidentia belanger, da ere de paa disse th[ider] gandske ringe, fordi de i menigheden ere faa och fattige; thi huor mange vellha[ff]vende folck ere (som thillforne i Slangerup været haffr), der gifvis meget t[hill] offer, præstepænge, throloffvellser, viellser, begraffvellser, børnedaab, kirkegang och anden foræring. Huorfore saadanne accidentia ere dett bæste, som kiøb-steds præster pleye att bekomme. Præstepænge giffvis aff huer aff borgerskabet tue[n]de gange om aarett (effter deris vedtæct), huer gang —5 β, kand sig beløbe —4 s.dlr. eller —5 i dett høyeste, naar nogle dett forbædre. Jeg haffr alldeliß ingen anden indkomme, huercken nogen auffl eller nogett ad mensam eller præstegaard i annexen eller nogett andett, uden dend blotte bare thiend och ringe accidentia; och der aff maa jeg holde capellanen ordinarie bord fore med øll och mad det hele aar igiennem, och giffve hannem desforuden hans aarbløn, saa och alle acci-

dentia aff min annex, och holde hannem hæste, vogn och karll fore, att lade hannem føre thill annexen med, naar der skall nogett paa embedens vægne forrættis (thill huilcke hæste jeg maa købe alt mitt hø), saa hand faar slett intet aff kircken eller byen thill løn ell[er] kost, mig thill behiellpning, end og att hand i mine formendtz thider nogett aff byen bekommet haffr, som nu fornæctis¹, mens offer faar hand her foruden aff borgerskabett paa de tre store fæster.

Huorfore jeg fattige mand beder E. K. M. allderunderdanigst, att E. K. M. villde mig for Gudtz skyld nogett thill behiellpning benaade, enten kirckethienden, naar den bleff ledig, eller kongetienden for kirckelig affgifft, eller andet, huad E. K. M. naadigst gott synis. Eller och att min capellan motte bliffve ved anden middell underholden; att jeg fattige mand, som haffr thillforn i elleffve aar i scholebestillinger arbeidett, ey skulde der offr i for megen betryck gerade och paa dett sidste slett undergaa. Saadan E. K. M. benaading vill Gud aldermectigste thimeligen och evigligen igien belønne, i huis naadige beskyyttelse jeg vill hafve E. K. Maj: throlig ved mine daglige bønner thill it lycksaligtt regimente och evig salighed befalett.

E. K. Maj:

allderunderdanigste undersaatte
Severin Poull[sen Gottländer]
Sogne Præ[st til Slangerup]

Paaskrift:

Efter denne supplicantis begiering kand ieg intett andett suare, end att hans kald er ringe; dersom Hans Kongl. Maj. hannem med nogen thiende effter sedwanlig affgifft will benaade, seer ieg dett gierne. Kiøbenhaffn den 13. octob: anno 1641.

Hans Wlderich Gylden Løve
m. pp.

¹) Kapellanen fik en Tid 5 Daler om Aaret af Byen, se Arne Sundbo: Frederikssunds og Købstaden Slangerups Historie I, 1931, S. 54.

Med Ansøgningen fulgte følgende Bilag:

NB

S. mester *Christen*, fordum sognepræst i Slangerup, haffr bekommett ao. 1614 aff Slangerup och Vgellse sogner 151 tra. rug och 3 negh, och 305 traver byg, aff huer traffve beregnet aff bygget fire schep: och aff rugen hallff fierde sch.; beløber sig i reent korn 4 læster och 3 pund byg och 2 læster och 2 pund och 9 schip: rug, er tilsammens

6 læster 5 pund 9 schip.

Jeg bekom i aar thill thiend aff samme begge sogner ickun 43 tr. och 3 negh rug och 227½ traff: byg, beregnet aff huer traffve som thilforne, beløber sig i reent Korn j læst j pund ii schep: rug och 3 læster j pund 22 schep: byg, er thillsammens 3 læster 8 pund 9 sch:

Huoraff er att acte, att s. mester *Christen* har faatt hartt ad engang saa megett thill viß løn, som jeg nu bekommer, och da vaare hans accidentia megett gode, der byen vaar vell besætt med formuende folck, och da gaff hand enda icke saa meget thill capellanen, som ieg nu giff, wanseett att mine formends capellaner haffve bekommet noget aff byen thill hiellp, som nu fornectis.

Severin Pouells. G.

e. h.

Af en ved Sagen liggende Fuldmagt, dateret København 16. Oktober 1641, fremgaar det, at M. Søren personlig havde indleveret sin Ansøgning og faaet Øverste-sekretæren *Iver Vinds* Løfte om et gunstigt Svar, som han gav »min k. broder *Pouell Pouellß*, gulldarbeider her i Kiøbenhauffn fullmact thill samme breff paa Cantzeliett att hoß velbr., velb: Iffver Vind at affordere, naar dett færdig bliffr.«

Det heri liggende Bevis for, at den københavnske Guld-smed *Poul Poulsen Gottlænder*, der døde af Pest 7. No-

vember 1663¹, var Broder til M. Søren Poulsen Judichær forklarer, hvorledes den første af de københavnske Guldsmede Fabritius — *Christopher Frederiksen Fabricius* (1641—1700), der var Søn af Sognepræst i Stenløse og Veksø *Frederik Christensen Fabricius* (1606—54) og Sønnesøn af M. Christen i Slangerup, og som ved P. P. Gottlænders Død stod i Lære hos ham — kom ind paa denne Livsbane.

Ved Skrivelse af 27. Oktober 1641 til Lensmanden over Frederiksborg *Hans Ulrik Gyldenløve* paalagdes det ham at lade M. Søren »bekomme den første Chronens eller kierce tiende, som nest ued Slangerup kaldt, for billig feste och aarlig affgift«².

Trods denne hurtige Ekspedition af Kongebrevet kom M. Søren dog til at vente en rum Tid paa Forbedringen af sine Indtægter; først 13. Maj 1647 fik han Konfirmation paa Kongens og Kronens Tiende af Hjærlunde Sogn for sin og sin Hustrus Levetid³, men derved er hans Kaar aabenbart ogsaa blevet en Del forbedrede, saaledes at han — i den efter hans Død trykte (1671) *Prosodia Danica* eller *Danske Riimkunst* — kunde give Udtryk for et lysere Syn paa sin Sogneby:

»Slangerup paltet udvortis vel seer /
Mange Ting præctig' i hende dog ere /
Huilcke Gud giffver / (foruden hans Lære) /
Derfor indvortis hun praler og leer.

.....

Intet os mangler, / huer daglig her haffver /
Klæder oc Føde / med andre Guds Gaffver,
Derfor bør ingen at laste dend Stad«⁴.

¹) Christopher Frederiksen Fabricius' Optegnelser: Personalhist. Tidsskr. 9. Rk. I., 1928, S. 45.

²) Sjæll. Tegn. 1640—42, Fol. 235.

³) Sjæll. Reg. 1641—48, Fol. 664 b.

⁴) *Prosodia Danica* eller *Danske Riimkunst*, Kbh. 1671, S. 501, jfr. Arne Sundbo: anf. Arb. S. 131.